

Instytut Stosunków Międzynarodowych
Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych
Uniwersytetu Warszawskiego

POTEGA PAŃSTW 2018

MIĘDZYNARODOWY UKŁAD SIŁ
W PROCESIE ZMIAN

RAPORT POTĘGOMETRYCZNY

Robert BIAŁOSKÓRSKI
Łukasz KICZMA
Mirosław SUŁEK

Warszawa 2018

Publikacja dofinansowana
przez Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych
Uniwersytetu Warszawskiego

Recenzenci:

Prof. dr hab. Janusz Płaczek, Lotnicza Akademia Wojskowa w Dęblinie
Prof. dr hab. Elżbieta Stadtmüller, Uniwersytet Wrocławski
Doc. dr Lech Smolaga, Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie
Dr Dariusz Michalik, Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Dr Leszek Sykulisz, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

Konsultanci:

Prof. dr hab. Lidia Obojska
Dr hab. Beata Piskorska
Dr Dorota Miłoszewska
Dr Marcin Domagała
Tomasz Browarny
Aleksander Lubojemski
Sebastian Szamol

© **Robert Białokórski, Łukasz Kiczma, Mirosław Sułek**
© **Copyright by Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR Warszawa 2018**

Afiliacja:

Prof. dr hab. Mirosław Sułek
Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, Instytut
Stosunków Międzynarodowych
Dr inż. Robert Białokórski
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Wydział Humanistyczny, Instytut
Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa
Mgr Łukasz Kiczma
doktorant Uniwersytet Wrocławski, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Politologii

Wszelkie prawa zastrzeżone. Każda reprodukcja całości lub części niniejszej publikacji, niezależnie od zastosowanej techniki reprodukcji (drukarskiej, fotograficznej, komputerowej i in.), wymaga pisemnej zgody Autorów i Wydawcy. Wydawca nie ponosi odpowiedzialności za treść i poglądy wyrażone w tym opracowaniu.

ISBN 978-83-7545-889-3

Wydawca:

Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR
e-mail: oficyna@aspra.pl
www.aspra.pl

Objętość 9,4 ark. wyd.

*Podstawowym pojęciem nauk społecznych jest władza,
w tym samym sensie, w jakim energia jest podstawowym pojęciem fizyki.*
Bertrand Russel

*Najważniejszą cechą
każdego systemu międzynarodowego jest układ sił.*
Raymond Aron

*W najogólniejszym znaczeniu potęga jest zdolnością do czynienia,
tworzenia lub niszczenia. (...). Potęgą na scenie międzynarodowej nazy-
wam zdolność jakiejś jednostki politycznej do narzucenia swej woli in-
nym jednostkom.*
Raymond Aron

SPIS TREŚCI

Spis treści	5
Od autorów	9
I. CZĘŚĆ WSTĘPNA	11
1.1 Przedmiot, motywy i cele <i>Raportu</i>	11
1.2. Struktura <i>Raportu</i>	12
1.3. Wskazówki dla Czytelników	14
II. CZĘŚĆ OGÓLNA	15
2.1. Teoria	15
2.1.1. Międzynarodowy układ sił	15
2.1.1.1. Natura stosunków międzynarodowych	15
2.1.1.2. Pojęcie międzynarodowego układu sił	17
2.1.1.3. Międzynarodowy układ sił – aspekty strukturalne i behawioralne	20
2.1.2. Potęgometria, czyli modelowanie i pomiar potęgi państw	21
2.1.2.1. Uwagi terminologiczne	21
2.1.2.2. Pojęcie potęgi państw	22
2.1.2.3. Struktura potęgi	24
2.1.2.4. Przedmiot i zakres potęgometrii	25
2.1.3. Zastosowania syntetycznych miar potęgi	27
2.1.3.1. Modelowanie, symulacje i prognozowanie międzynarodowego układu sił	27
2.1.3.2. Projektowanie strategii bezpieczeństwa narodowego	28
2.1.3.3. Ocena sprawności państwa	29
2.2. Metodologia	30
2.2.1. Analiza wymiarowa	30
2.2.2. Podstawy merytoryczne zastosowanego modelu	31
2.2.3. Formuła główna – wyrażenie potęgi państw w kategoriach mocy	33

SPIS TREŚCI

2.2.4. Dialektyka przyrostów/spadków absolutnych i względnych	36
III. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA	37
3.1. Charakterystyka danych statystycznych	38
3.2. Miary podstawowe	38
3.2.1. Potęga ogólna	39
3.2.2. Potęga wojskowa	39
3.2.3. Potęga geopolityczna	40
3.2.4. Państwa o największych przyrostach i spadkach potęgi ogólnej	60
3.2.5. Układ sił w Unii Europejskiej na bazie potęgi ogólnej	64
3.2.6. Regionalny układ sił na bazie potęgi ogólnej	71
3.2.7. Państwa w cyklu siły na bazie potęgi ogólnej i geopolitycznej	99
3.2.8. Państwa według kryteriów mocarstwowości na bazie potęgi ogólnej, wojskowej i geopolitycznej	107
3.2.9. Potęga ogólna, wojskowa i geopolityczna na 1 milion mieszkańców	111
3.3. Miary pochodne	125
3.3.1. Parametry potęgi	125
3.3.1.1. Wskaźnik militaryzacji	125
3.3.1.2. Wskaźniki sprawności ogólnej i wojskowej	133
3.3.1.3. Gęstość potęgi ogólnej i wojskowej	147
3.3.2. Charakter aspiracji polityczno-wojskowych państw	161
3.4. Koncentracja/polaryzacja i stabilność	167
IV. CZĘŚĆ PROGNOSTYCZNA	181
4.1. Prognoza potęgi ogólnej na podstawie prognozy PKB zawartej w raporcie PwC	181
4.2. Prognoza potęgi ogólnej na podstawie prognozy PKB według raportu CEPII	185
4.3. Prognoza potęgi ogólnej na podstawie prognozy PKB według raportu HSBC	191
V. CZĘŚĆ KOŃCOWA	197
5.1. Podsumowanie głównych wyników	197

SPIS TREŚCI

5.1.1. Międzynarodowy układ sił wg potęgi ogólnej	197
5.1.2. Międzynarodowy układ sił wg potęgi wojskowej	198
5.1.3. Międzynarodowy układ sił wg potęgi geopolitycznej	198
5.1.4. Wygrani i przegrani w kategoriach potęgi ogólnej	198
5.1.5. Państwa wg kryteriów mocarstwowości	199
5.1.6. Wskaźniki „jakościowe”	199
5.1.7. Charakter aspiracji polityczno-wojskowych	200
5.2. Wnioski	201
5.3. Uwagi o przyszłym kształcie międzynarodowego układu sił	201
5.4. Perspektywa dla studiów strategicznych	202
5.5. Rekomendacje	202
5.5.1. Rekomendacje dla polityków	202
5.5.2. Rekomendacje dla analityków i badaczy	203
5.5.3. Rekomendacje dla przedsiębiorców	204
Spis tabel	205
Spis wykresów	207
Spis rysunków	212
Słowniczek ważniejszych terminów używanych w <i>Raporcie</i>	213
Biogramy autorów	219
Załącznik 1. Technika liczenia potęgi	221
Załącznik 2. Wykaz nazw państw według ISO 3166	222
Załącznik 3. Matryce stosunków sił	229
Załącznik 4. Dane wyjściowe do obliczania potęgi ogólnej i potęgi wojskowej w latach 1992 i 2016	235

OD AUTORÓW

Przedstawiamy Państwu trzecią edycję *Raportu „Międzynarodowy układ sił w procesie zmian”*. Wprowadziliśmy w nim nieznaczne zmiany w strukturze i metodologii, które w niczym nie podważają poprzednich ustaleń. Niniejszy *Raport* jest próbą odpowiedzi na duże zapotrzebowanie instytucjonalne i społeczne w zakresie empirycznych badań stosunków międzynarodowych, w tym z wykorzystaniem metod potęgometrycznych. Powszechne w obiegu poglądy w zakresie „powrotu geopolityki”, „zmian w międzynarodowym układzie sił”, „przesuwaniu się ośrodka siły z Zachodu na Wschód”, „zmierzchu Zachodu” itp. – wciąż wymagają weryfikacji naukowej. Materiał badawczy, oparty na syntetycznych wskaźnikach potęgometrycznych pozwala, na analizowanie zmian w układzie sił pomiędzy państwami jako głównymi aktorami stosunków międzynarodowych. W *Raporcie* siła będzie nazywana „potęgą”, co jest odpowiednikiem angielskiego terminu „power”, francuskiego „puissance”, niemieckiego „die Macht” czy rosyjskiego „мощь”.

Międzynarodowy układ sił, który jest najważniejszą cechą każdego systemu międzynarodowego, jest wytworem długiego procesu historycznego i cechuje się dużą bezwładnością, co oznacza, że w krótkim czasie nie można go zmienić. Na osi czasu występują jednak okresy przyśpieszenia, czego przykładem są czasy współczesne po okresie tzw. zimnej wojny. Te przedziały czasowe cechuje duża dynamika, czego efektem są nowe sprzeczności geopolityczne, czyli spory między interesami lub tradycyjnymi sferami wpływów a możliwościami ich utrzymania, a w efekcie – narastające napięcia w stosunkach między państwami.

Raport kierujemy do wszystkich zainteresowanych osób i instytucji, w szczególności zaś do polityków, urzędników administracji rządowej i przedsiębiorców w nadziei, że okaże się pomocny w procesie podejmowania decyzji. Wynikami naszych badań pragniemy także zainteresować analityków i specjalistów z różnorodnych dziedzin i dyscyplin naukowych. Liczymy na interdyscyplinarną debatę na temat pozycji międzynarodowej i polityki naszego państwa oraz perspektywach jego rozwoju w turbulentnym otoczeniu geopolitycznym.

Pragniemy zauważyć, że podobne raporty są opracowywane w dużych zespołach badawczych o znacznych możliwościach organizacyjno-budżetowych. Wyniki naszych prac są zaś dziełem zaledwie kilku osób. Tym bardziej miło nam podziękować naszym Recenzentom za niezwykle cenne uwagi i rady oraz naszym Konsultantom za pomoc i zachętę. Niezależnie od tego,

OD AUTORÓW

nie wykluczamy różnych usterek, a nawet błędów, ale obciążają one wyłącznie autorów. Prosimy Czytelników o wyrozumiałość oraz wszelkie uwagi – w tym również bardzo krytyczne – o charakterze merytorycznym, metodologicznym, technicznym czy estetycznym. Myślimy już o kolejnej edycji, dlatego bardzo by się nam one przydały.

Autorzy